

# ספרים

היוצאים לאור

על-ידי

חברת מקיצי נרדמים

תש"ס

שנת קל"ח ליסוד החברה ושנת ס"ז להעברתה לא"י

# ראשי החברה

הוועד הפועל בישראל (ירושלים)

עזרא פליישר

יושב ראש

חיים זלמן דימיטרובסקי

יעקב זוסמן

מרדכי עקיבא פרידמן

יונה פרנקל

ישראל משה תא-שמע

מזכיר כבוד

אורי ארליך

מזכיר

חברי כבוד

שניאור זלמן ליימן, ניו יורק

שמואל סירא, פריז

יוסף קאפח, ירושלים

בנימין ריצ'לר, ירושלים

יהודה רצהבי, תל-אביב

אברהם שישא הלוי, לונדון

מנחם חיים שמלצר, ניו יורק

מלאכי כית-אריה, ירושלים

זאב בן-חיים, ירושלים

מאיר בניהו, ירושלים

משה גיל, תל-אביב

נפתלי וידר, ירושלים

שלום טואטי, ירושלים

עמנואל יעקובוביץ' (ויל), לונדון

## **מעשה נסים**

**פירוש לתורה לר' נסים בן ר' משה ממרסיי**

**RABBI NISSIM MASSILITANI**

אוצר חכמה

**LIBER**

**MA'ASE NISSIM**

**COMMENTARIUS IN PENTATEUCHUM**

אוצר חכמה

**EDIDIT**

**PROLEGOMINIS NOTISQUE INSTRUXIT**

**HOWARD KREISEL**

**SUMPTIBUS SOCIETATIS MEKIZE NIRDAMIM**

**HIEROSOLYMIS MM**

# מעשה נסים

פירוש לתורה

לר' נסים בן ר' משה ממרסיי

ההדיר והוסיף מבוא והערות

חיים קרייסל

הוצאת מקיצי נרדמים  
ירושלים תש"ס

**ספר זה יוצא לאור בסיוע**  
**משרד המדע התרבות והספורט, מינהל התרבות, האגף לתרבות ולאמנות**

מסח"ב 0-003-462-965

©  
כל הזכויות שמורות לחברת מקיצי נרדמים  
נדפס בישראל  
בדפוס דף־נוי בע"מ, ירושלים  
Printed in Israel

**לכנותי,**

**תרצה**

**מיכל**

**נעמה**

**מרים**

מטרת הספר הזה להעיר לאדם דתי, אשר נקבעה בנפשו והושגה באמונתו אמיתת תורתנו, ואשר הוא שלם בדתו ובמידותיו, והוא עיין במדעי הפילוסופים וידע את משמעויותיהם והשכל האנושי משכו והביאו לתת לו את מקומו, אך מנעוהו מכך פשטי התורה, וכתוצאה מכך הוא נשאר נבון ונדהם, או שילך בעקבות שכלו וישליך מעליו מה שידע מאותם שמות, בחשבו שהוא משליך מעליו את יסודות התורה, או שיישאר עם מה שהבין מהם ולא יימשך אחר שכלו, ונמצא שהוא פנה עורף לשכלו וסר ממנו, ויהיה סבור עם זאת שהזיק לעצמו ופגם בדתו. הוא יישאר עם אותן אמונות מדומות, פוחד וחולה, כאב לבו יתמיד ומבוכתו רבה.

ספר מורה נבוכים, חלק א, פתיחה

# תוכן העניינים

|     |                                   |
|-----|-----------------------------------|
| יא  | פתח דבר                           |
|     | מבוא                              |
| 1   | הספר ומחברו                       |
| 8   | משנתו הפילוסופית של ר' נסים       |
| 49  | כתבי היד והוצאות קודמות           |
| 51  | המהדורה הזאת                      |
| 52  | ביבליוגרפיה נבחרת                 |
|     | מעשה נסים                         |
| 53  | הקדמת המחבר                       |
| 57  | פרק א — תכלית האדם                |
| 60  | פרק ב — חיוכ המוסר                |
| 66  | פרק ג — ההנהגה המדינית            |
| 68  | פרק ד — הדת ו'חכמת הדברים'        |
| 78  | פרק ה — הקדמה לפירוש תהלים צ, צא  |
| 81  | פרק ו — פירוש תהלים צ             |
| 86  | פרק ז — פירוש תהלים צא            |
| 102 | פרק ח — תורת הגמול                |
| 112 | פרק ט — הקדמה לדיון בייעודי התורה |
| 118 | פרק י — ייעודי התורה              |
| 148 | פרק יא — עיקרי הדת                |
| 163 | פרק יב — נבואה ונבואת משה         |
| 180 | פרק יג — השגחה                    |
| 200 | פרק יד — מופתים                   |
| 215 | פירוש לספר בראשית                 |
| 303 | פירוש לספר שמות                   |
| 360 | פירוש לספר ויקרא                  |
| 398 | פירוש לספר במדבר                  |
| 440 | פירוש לספר דברים                  |

|     |                    |
|-----|--------------------|
| 499 | מפתח ביבליוגרפי    |
| 501 | מפתח מובאות        |
| 513 | מפתח שמות          |
| 514 | מפתח משלים ומאמרים |

## פתח דבר

החיבור 'מעשה נסים' לר' נסים בן משה ממרסיי נכתב בראשית המאה הי"ד והוא כולל שני חלקים: דיון בנושאים תיאולוגיים שונים ופירוש פילוסופי לתורה. לראשונה נתקלתי בחיבור זה בהיותי דוקטורנט באוניברסיטת ברנדייס, כאשר לצורך עבודתי על תורות הנבואה בפילוסופיה היהודית בימי הביניים, דפדפתי באחד מכתבי היד של הספר ורשמתי על פיו הערות אחדות בחיבורי. יש לומר, כי העיון השטחי ב'מעשה נסים' לא הותיר בי אז רושם מיוחד. לימים החלטתי שמחובתי כחוקר להביא לדפוס אחד מחיבורי הפילוסופיה היהודית מימי ביניים שטרם זכו למהדורה, ובכך להביא גאולה פורתא לאותה ספרות עשירה שנעלמה עד כה מעיני רבים משוחרריה. חזרתי ל'מעשה נסים', שפורסם רק בחלקו בידי י"ה שור במאה הקודמת. הפעם, לאחר קריאה מעמיקה, מצאתי כי מונח לפני פירוש פילוסופי רב רושם לתורה, הטוב ביותר מסוגו בתולדות הפרשנות היהודית.

ספר זה מבוסס על תצלומים של כתבי היד שקיבלתי מן המכון לתצלומי כתבי יד עבריים שליד בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים. המוסדות שהתירו לי להשתמש בכתבי היד השמורים באוצרותיהם הם: הספרייה הלאומית בפאריס; ספריית בודלי, אוקספורד; ספריית לורנציו, פירנצה; ספריית המדינה של רוסיה, מוסקבה; ספריית פאלאטינה, פארמה; ספריית בית המדרש לרבנים בניו יורק; הספרייה הבריטית, לונדון. תודתי נתונה לוועד הפועל של חברת 'מקיצי נרדמים' על שהחליט לפרסם את הספר, לד"ר אורי ארליך, מזכיר החברה, על הבאת הספר לדפוס, ולגב' עדנה לרמן, על עריכת המבוא וההערות. סייעו לי בעבודתי קרן הזכרון לתרבות יהודית והפקולטה למדעי הרוח והחברה באוניברסיטת בן-גוריון. ברצוני להודות במיוחד לפרופ' קולט סיראט, שבלי העידוד והעזרה שהעניקה לי ספק אם הייתי מתחיל בעבודה זו, לפרופ' עזרא פליישר, שבלי תמיכתו והצעותיו הרבות והטובות ספק אם הייתי מסיים אותה, ולאשתי שושנה, שהיתה עוזר כנגדי לאורך כל הדרך.